[Volkskrant 12 juni 24]

Opinie & Debat

24
Boeken zijn geen luxeproduct, een hogere btw schaadt de leesvaardigheid

25
Lezersbrief: het Europese hemd is nader dan de Amerikaanse rok

25
Column: Het is tijd voor een troep-stop. Een nietsontziend spullendieet

PANDEMIEVERDRAG

De wereld bereidt zich voor op een nieuwe pandemie. Maar niet in Nederland

Als er een menselijke variant van de vogelgriep uitbreekt, zijn we als klein land volledig afhankelijk van internationale samenwerking. Maar in Nederland wordt vooral angstig gesproken over een machtsovername door de WHO.

In Mexico is het eerste menselijke sterfgeval ten gevolge van vogelgriep gemeld, terwijl het virus in de Verenigde Staten op 52 boerderijen is aangetroffen bij koeien. Hierbij zijn in elk geval al drie mensen besmet geraakt.

Vogelgriep heeft wereldwijd duizenden vogels gedood. In grote aantallen vallen ze uit de lucht, waarbij de populaties van bepaalde soorten soms tot wel 75 procent zijn afgenomen. Vogelgriep is een extreem gevaarlijk virus voor mens en dier. Als het virus verder muteert en besmettelijk wordt voor mensen, dan is het voor 35 tot 52 procent van de mensen die het krijgen dodelijk.

Ter vergelijking: bij covid-19 was dit wereldwijd tussen 0,3 en 5 procent, met wereldwijd ruim 7 miljoen dodelijke slachtoffers.

We zijn aangekomen in de eeuw van pandemieën, en de wereld bereidt zich voor. Maar niet Nederland. In de Tweede Kamer, onder aanvoering van Mona Keijzer (BBB), werd in de afgelopen weken vooral ruis gecreëerd. In plaats van ons voor te bereiden op een volgende pandemie, praatte men vooral over machtsovername in Nederland door de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO).

In de afgelopen weken werd namelijk binnen die internationale organisatie vergaderd over aanpassing van de 'Internationale Gezondheidsregeling' en over een nieuw Pandemieverdrag tussen alle 194 landen die zijn aangesloten bij de WHO. Nederland heeft groot belang bij de totstandkoming van dit verdrag. Als er een vogelgriep uitbreekt waarvan ook mensen ziek worden, dan zijn we als klein land volledig afhankelijk van internationale samenwerking. Vaccins worden grotendeels gemaakt met grondstoffen die uit het buitenland komen. Nederland is een klein land, en heeft nauwelijks productiecapaciteit voor het maken van vaccins.

Bovendien is er wereldwijd maar een handvol producenten die op grote schaal medicijnen kunnen maken. Dit betekent dat de 194 landen in de wereld, of 27 landen in de Europese Unie, hard tegen elkaar zouden moeten opbieden en waarschijnlijk veel te veel zouden moeten betalen voor de vaccins en medische materialen die nodig zijn bij een grote ziekte-uitbraak, als ze niet gezamenlijk inkopen en investeren in het ontwikkelen van medische middelen. Nederland zou het dan ten opzichte van grotere landen snel verliezen.

Juist het reguleren van deze onderlinge afhankelijkheid vormt de inzet van het Pandemieverdrag en de aanpassingen van de Internationale Gezondheidsregeling. Rijke landen willen dat armere landen de informatie over ziekteverwekkers zoals virussen en bacteriën sneller gaan delen, zodat bij een ziekte-uitbraak de hele wereld zo snel mogelijk weet om welke ziekte het gaat en meteen kan beginnen met het ontwikkelen van een medicijn.

De vogelgriep rukt op in Nederland. Vrijwilligers van de dierenambulance hebben het er dagelijks druk mee. Foto Arie Kievit / VK

Kiki Brölmann is universitair hoofddocent Internationaal recht aan de Universiteit van Amsterdam.

Anniek de Ruijter is hoogleraar Gezondheidsrecht aan de Universiteit van Amsterdam.

Landen die weinig capaciteit en middelen hebben voor hun eigen bevolking willen graag dat zij, als zij informatie delen over de ziekteverwekkers en de verspreiding, ook toegang krijgen tot het vaccin of medicijn dat op basis van die informatie wordt gemaakt. En bovendien op een tijdig moment, niet pas nadat de rest van de wereld eerst toegang heeft gekregen. Een compromis hierover wordt, als een van de laatste punten in de ontwerptekst van het verdrag, in de komende tijd nog uitonderhandeld.

Ten tijde van de recente onderhandelingen werd in de Tweede Kamer meermaals gedebatteerd en werden er moties aangenomen. Steeds ging het erover dat de soevereine macht van een land door het Pandemieverdrag en de aanpassingen in de Internationale Gezondheidsregeling zou worden overgedragen aan de Wereldgezondheidsorganisatie, die een land bijvoorbeeld zou kunnen dwingen een vaccinatieplicht in te stellen, grenzen te sluiten of open te houden, scholen te sluiten of quarantainemaatregelen op te leggen. Bovendien zouden volgens sommige Kamerleden, onder wie Mona Keijzer, algemene belangenorganisaties met een beroep op de nieuwe regelgeving kunnen procederen tegen de Nederlandse staat.

Geen van deze beweringen is echter waar. Wel leiden deze discussies af van waar het debat wél over zou moeten gaan. Namelijk: hoe zetten we een structuur op die de internationale samenwerking goed organiseert in tijden van een gezondheidscrisis.

De afspraken die er nu liggen kunnen in geen enkel geval in de bevoegdheden van staten treden, of hun 'soevereiniteit inperken'. De Wereldgezondheidsorganisatie beschikt over een eigen capaciteit en financiële middelen om goed te kunnen reageren op een ziekte-uitbraak, maar de organisatie mag slechts 'aanbevelingen' doen aan de lidstaten. Ook nadat de WHO een 'ernstige gezondheidscrisis' of 'pandemie' heeft uitgeroepen, kan zij geen verplichtingen opleggen. Dwingende maatregelen die landen nemen om een ziekte te bestrijden komen altijd voort uit een beslissing van de landen zelf.

Aanbevelingen van de Wereldgezondheidsorganisatie zijn daarbij altijd gericht aan de lidstaten en niet aan de burgers in die staten. Het ligt dan ook niet onmiddellijk voor de hand dat een stichting op grond van een 'zachte' aanbeveling van de WHO een rechtszaak aanspant voor de Nederlandse rechter.

Nu een volgende pandemie inderdaad voor de deur staat, is het vooral zonde als in de komende periode opnieuw urenlange debatten worden gevoerd over de vermeende risico's van het Pandemieverdrag voor de Nederlandse soevereiniteit. Dat geldt ook voor discussie over de gevolgde procedure: die is standaard voor het maken van internationale afspraken met meerdere landen, en neemt door alle waarborgen juist veel tijd.

Pas nadat de tekst van het verdrag aan het eind van de onderhandelingen is vastgesteld, komt de fase waarin Nederland zich eventueel juridisch gaat binden aan (delen van) het Pandemieverdrag door middel van eerst 'ondertekening' en daarna 'bekrachtiging'. Voor die bekrachtiging heeft de regering dan weer uitdrukkelijke (dus bij wet) goedkeuring nodig van het Nederlandse parlement.

Het zou beter zijn als het debat over de totstandkoming van het Pandemieverdrag ging over hoe wij ons als klein land kunnen voorbereiden op de volgende gezondheidscrisis. We zijn een klein en dichtbevolkt land. We draaien op intensief handelsverkeer. Waar het aankomt op gezondheid, heeft Nederland internationale samenwerking méér nodig dan veel andere staten.

Meer opinie en debat? Lees verder op volkskrant.nl/opinie ■ opinie@volkskrant.nl ■ brieven@volkskrant.nl
Bijdragen en brieven tellen respectievelijk max. 700 en 200 woorden. Adres en telefoonnummer vermelden. Gelijktijdige aanbieding aan andere media is ongewenst.
Zienswijzen van auteurs weerspiegelen niet noodzakelijkerwijs het standpunt van de redactie.